

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITET**Socialdepartementet**s.remissvar@regeringskansliet.sekopia s.sof@regeringskansliet.se**Remiss: S2025/01291**

Remissvar av betänkandet Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84)

Linköpings universitet, har beretts möjligheten att inkomma med ett remissvar på SOU 2025:84 Betänkandet Hem för barn och unga - För en trygg, säker och meningsfull vård. Barnafrid, nationellt kunskapscenter om våld mot barn svarar på denna remiss, som en del av Linköpings universitet. Barnafrid har avgränsat remissvaret till att enbart omfatta de förslag där Linköpings universitet har synpunkter. De förslag som inte nämns i detta remissvar tillstyrker således Linköpings universitet.

Övergripande synpunkter

Barnafrid välkomnar betänkandet då samhällsvården i Sverige länge har varit i stort behov av en reform. Under de senaste åren har det varit uppmärksammat stora brister inom samhällsvården, till exempel att barn och unga varit utsatta för våld, brister i vårdens innehåll samt brister i trygghet och säkerhet. Det har framkommit bland annat från FN:s Barnrättskommitté, IVO och Barnombudsmannen.

Barnafrid vill dock, liksom i tidigare remissvar inom barn och samhällsvård poängtera att regeringens fokus på HVB och SIS leder till att arbetet med att reformera samhällsvården blir splittrat, ineffektivt och drar ut på tiden i bristen på resurser. Detta är inte heller acceptabelt utifrån placerade barns perspektiv. I utredningen beskrivs institutionsvård som nödvändigt när det saknas alternativ, men huruvida det finns alternativ, dvs familjehem, beror på dels vilken roll familjehemsvården tillskrivs, dels hur bedömningen görs i enskilda fall om familjehemsplacering är ett alternativ eller inte. I bilaga 5 till utredningen poängterar David Paulsson vikten av eftervård. Barnafrid vill poängtera vikten av

reformarbetet även omfattar hela vårdkedjan för barn i samhällsvård, inklusive eftervården.

Barnafrid tillstyrker i stort utredningens förslag, men ser med oro på hemmens förutsättningar att kunna tillämpa och genomföra reformen samt den förändrade lagstiftningen. För att reformen ska bli lyckad så förutsätter det att verksamheterna tillförsäkras den kompetens, kunskap, lämplighet och de resurser som krävs för att hemmen ska kunna leva upp till reformens och lagändringarnas intentioner.

Utredningen betonar behovet av en nära samverkan mellan IVO och Socialstyrelsen vilket Barnafrid anser är mycket värdefullt för både de yrkesverksamma samt placerade barn och unga. Det är centralt att dessa myndigheter är eniga i tolkningar av lagar, praxis, föreskrifter, vägledningar och kunskapsstöd såväl externt som internt. Tillsynen och hur tillsynen bedrivs behöver även vara enhetlig över landet. Barnafrid välkomnar därför även förslaget att närmare tydliggöra vad som ska ingå i tillsynen av de nya placeringsformerna. Det ska inte vara någon skillnad i tolkning eller genomförande beroende på var i landet ett barn är placerat.

Barnafrid vill särskilt lyfta fram det positiva att utredaren har inkluderat ungdomar själva för att stärka delaktigheten och förankra utredningen samt att utredaren gjort en sammanfattning av utredningen riktad till barn och ungdomar. Deras synpunkter hade dock kunnat beaktats på ett tydligare och mer genomgående sätt i själva förslagen.

Specifika synpunkter

En ny placeringsform och definition av hem för barn och unga

Barnafrid tillstyrker förslaget. Att särskilja de olika boendeformerna är särskilt positivt utifrån ett barnperspektiv. Barnafrid ser positivt på förslaget att ge Socialstyrelsen i uppdrag att under en period på tre år samordna de nationella insatserna för att stödja genomförandet av reformen, följa upp resultat och erfarenheter av reformen. Det är dock viktigt att reformen även efter dessa tre år följs upp kontinuerligt för att kunna göra anpassningar eller ändringar utifrån behov då behoven kan komma att förändras över tid.

Differentiering av vården

Barnafrid tillstyrker förslaget men har följande medskick. Beskrivningen av vad den kategori institutionsvård som i utredningen kallas 'Generella hem för barn och unga' ska erbjuda beskrivs inte som väsensskilt från den typ av uppdrag som många familjehem får idag, särskilt inte om man även beaktar s k förstärkta familjehem och behandlingsfamiljer. Att det är en brist på familjehem behöver åtgärdas och Barnafrid vill understryka vikten av att regeringen prioriterar de förslag i *För barn*

och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) som rör reformering av familjehemsvården.

Det finns också en fara att differentieringen kommer att skapa stuprör som barn och unga inte passar in i. Differentieringen behöver innehålla tydliga kriterier i vad de olika områdena innebär. Det behöver finnas tydliga vägledningar kring t ex vad som är ett riskbruk respektive skadligt bruk. Det finns annars en stor risk för att differentieringen inte kommer att gynna placerade barn och ungdomar då tanken med differentieringen riskerar att suddas ut. Barnafrid anser att det är av vikt att alla hem för barn och unga behöver ha en god kompetens om att arbeta med barn som utsatts för våld och andra traumatiska händelser samt utöver det ha god kunskap även inom områden som hemmet inte sökt tillstånd för. Barn och unga som placeras inom institutionsvården har ofta komplexa behov och varje hem behöver ha god beredskap för att arbeta med olika behov hos barnet eller den unge.

Utformandet av vården och vårdens innehåll

Definitioner av begrepp inom detta förslag behöver definieras tydligt och exemplifieras. Barnafrid välkomnar utredningens försök att definiera begreppet behandling och vad som skiljer behandling inom socialtjänsten från behandling inom hälso- och sjukvården. Utan tydlighet i respektive huvudmans ansvar riskerar barn med behov av både sociala insatser och psykiatriska insatser att få fel och missriktade insatser.

Åldersgräns och åldersindelning

Barnafrid tillstyrker förslaget om åldersindelning men har följande medskick. Utredningen har övervägt en högre åldersgräns för när barn får vårdas vid hem för barn och unga men på grund av bristen på familjehem föreslår man en nedre gräns på 7 år. Det betyder att bristen på familjehem och organiseringen av familjehemsvården inverkar på hur institutionsvården organiseras. Utredningen nämner att det bör vara ett uttalat nationellt mål att minska institutionsplaceringar för gruppen 8-12 år vilket Barnafrid tillstyrker. Barnafrid noterar dock att utredningen inte föreslår ett sådant uttalat mål.

Kompetens och bemanning

Angående förslaget att HBU ska ha tillgång till psykolog har Barnafrid följande medskick. Det är viktigt att tydliggöra vad rollen som psykolog på HBU skulle ha. Utredningen menar att det både skulle kunna vara stöd till personal (likt handledning) men också i direktkontakt med placerade barn och unga. Barnafrid ser positivt på försöken att stärka placerade barn och ungas möjlighet till psykologiskt stöd och behandling. Det finns dock risk för sammanblandning av hälso- och sjukvårdens ansvar för barn och unga med behov av psykologisk

behandling och den behandling som den psykolog som HBU utför. Om gränsdragningen inte är tydligt kan det leda till att barn och unga inte får det stöd de behöver.

Behov av befogenheter – ny lag lagen med särskilda bestämmelser för vård vid hem för barn och unga

Utredningen har övervägt om det bör införas befogenheter i form av fysiska ingripanden för att stärka tryggheten och säkerheten för barn och unga, men har valt att inte föreslå. Utredningen gör bedömningen att personalen redan idag har viss möjlighet att agera eller ingripa fysiskt inom ramen för det dagliga omsorgs- och tillsynsansvaret enligt föräldrabalken och i särskilt allvarliga situationer med stöd av nödrätten och nödvärnsrätten. Barnafrid anser utifrån de brister som finns inom samhällsvården att det är angeläget att personal på HVB får tydlig information och kunskap kring vad som faktiskt ingår inom tillsynsansvaret eller nödvärnsrätten. Detta för att förhindra att personal riskerar att göra för lite, eller för mycket. Staten behöver stötta huvudmännen för HBU med tydliga riktlinjer av på vilket sätt de faktiskt har möjlighet att ingripa fysiskt eller inte.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för barn och unga på HBU

Precis som utredningen lyfter fram har de barn och unga som placeras på HVB generellt större behov av hälso- och sjukvårdsinsatser än andra barn och unga. Barnafrid tillstyrker förslaget att nämnden ska underrätta regionen i anslutning till att vård påbörjas samt bjuda in till ett möte för att upprätta en samordnad individuell plan. Även om det i sig inte innebär ett nytt ansvar för endera huvudman är det bra att regeln ska vara nämnden ska kalla till SIP-möte och att ett ställningstagande måste göras av nämnden för att avstå att kalla till ett sådant möte.

Barnafrid bedömer dock att regionernas pressade situation och behov av resursprioriteringar, leder till att den av utredaren efterfrågade ambitionshöjningen för samhällsvårdade barn och ungas hälsa, inte kan garanteras. Det kommer behövas ett incitament för regionerna att prioritera en samlad hälso- och vårdbedömning av dessa barn och unga. Ett sådant incitament, i form av ekonomisk kompensation eller lagreglering, är ett ansvar som staten kommer behöva ta. Barn i familjehem har ofta också behov av insatser från hälso- och sjukvård och bör omfattas av olika huvudmäns krav på samverkan. Regleringen bör således även gälla för dem.

Förebyggande arbete

Barnafrid tillstyrker förslaget att det ska föras in bestämmelser om det förebyggande arbetet för en trygg och säker vårdmiljö samt huvudmannens, föreståndarens och personalens ansvar i frågan. Det har under senare tid kommit

flertalet rapporter om barn och ungas utsatthet inom samhällsvården. Barnafrid ser att förslaget kan skapa förutsättningar att förhindra att barn utsätts för våld eller annan kränkande behandling inom ramen för sin placering. Det kommer att behövas kunskapshöjande insatser inom detta område för hur arbetet i praktiken ska gå till och säkerställas.

Uppföljande samtal med barnet eller den unge

Utredningen föreslår att om personal på ett hem för barn och unga ingriper fysiskt mot någon som vårdas där, ska föreståndaren erbjuda barnet eller den unge ett uppföljande samtal. Barnafrid anser att ett samtal även bör erbjudas av socialnämnden. Detta då föreståndaren har ansvar för både personalen och barnet eller den unge vilket kan leda till att barnrättsperspektivet blir underordnat. Barn och unga kan också känna att det kan vara svårt att för föreståndaren fritt berätta om sina upplevelser på boendet, för att säkerställa tryggheten och säkerheten kan det därför vara av vikt att även socialnämnden erbjuder samtal.

Tillsyn

Barnafrid förutsätter att det även tydliggörs att IVO även vid en oanmäld tillsyn ska erbjuda barn och ungdomar samtal med inspektörerna. Att barn och unga enbart vid ett tillfälle om året ska beredas möjlighet till samtal på plats är inte tillräckligt med tanke på de brister som under en längre tid påtalats inom samhällsvården. Barnafrid vill skicka med, i de fall förslaget om utökning inte omfattar övrig frekvenstillsyn, att även andra boendeformer såsom skyddat boende, bostad med särskild service enligt LSS samt stödboenden omfattas av utökningen till att tillsyn ska genomföras två gånger om året samt att även regleringen för vad tillsynen ska omfatta gäller även dessa boendeformer.

Förslaget att regeringen bör ge IVO i uppdrag under minst tre år att årligen särskilt redovisa användningen av fysiska ingripanden och inskränkande åtgärder instämmer Barnafrid med. Barnafrid anser dock att uppdraget inte ska tidsbegränsat utan att det ska genomföras årligen tillsvidare för att säkerställa barn och ungas trygghet och säkerhet inom samhällsvården över tid.

För Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn

Linköping den 22 oktober 2025

Laura Korhonen
Professor, centrumchef

I detta ärende har Laura Korhonen centrumchef beslutat. I handläggningen har Maria Johansson och Johanna Sohl varit föredragande.

Nationellt kunskapscentrum Barnafriid